

Zwracając uwagę na bazę źródłową, oparta głównie o źródła drukowane, prasę i netografię warto wspomnieć, że autorka oparła ją również na relacjach ustnych, filmach w reżyserii Macieja Piwowarczuka *Epidemia miłości*⁹ oraz *Żółta bluzka ze spadochronu*¹⁰. Patrząc na konstrukcję publikacji, jak większość książek zawiera wstęp, treść główną podzieloną na rozdziały, wyjątek stanowi zakończenie, które nie jest typowe, o czym więcej w dalszej części recenzji. Rozdziały zostały zatytułowane imieniem, nazwiskiem, jak również pseudonimem bohaterów poszczególnych historii. Część wspomnień jest podobna, więc za delikatny minus można uznać podział książki na czterdzieści cztery rozdziały. Moim zdaniem na plus jest natomiast uzupełnienie publikacji zdjęciami, które pobudzają wyobraźnię czytelnika i stanowią dopełnienie całości książki.

Dość specyficzna jest historia ukazana w rozdziale zatytułowanym *Sylwia*, gdzie przedstawiona bohaterka Sylwia, która *podczas okupacji była prostytutką – jej wygląd nie pozostawiał w tym temacie jakichkolwiek wątpliwości* (s. 315), później zgłosiła się do pracy w szpitalu, gdzie była lubiana przez pacjentów. Dziewczyna oprócz obowiązków pielęgniarki, świadczyła także usługi związane z wcześniejszym „za-trudnieniem”. Dość istotny, moim zdaniem, jest fakt, że przełożona mimo odkrycia prawdy nie wyciągnęła konsekwencji, tłumacząc, że chorym, którym nie wiadomo ile jeszcze pozostało życia należy się odrobina bliskości. Dość mocne wspomnienie, które zapewne w nie jednym czytelniku wzbudziło mieszane uczucia. Ciężko jest zrozumieć z obecnej perspektywy ludzi i ich motywacje do takich działań. Osobiście uważam, że jest to smutny obraz – z jednej strony możemy szukać usprawiedliwienia, tak jak zrobiła to przełożona Sylwii, ale z drugiej strony można czuć niezręczność sytuacji.

Ciekawym faktem jest możliwość poznania swojej drugiej połówki poprzez tajne komplety. Przykładem jest historia Lidii Kowalczyk¹¹ i Krystyna Strzeleckiego¹². Mimo trudnego okresu w jakim przyszło im żyć mieli możliwość pobrania się. Warto wspomnieć, że mąż Lidii został ranny, a jego żona nie opuściła go. Kolejną historią wartą wspomnienia, która ma moim zdaniem w tej publikacji wymowny wyraz jest historia Czarnej. Poznała chłopaka i dość szybko zostali małżeństwem. Wiem na podstawie książki, że ich miłość nie skończyła się starym zwyczajem *żyli długo i szczęśliwie*, ponieważ po wojnie rozstali się. Czarna to bohaterka odważna nawet o bardzo bolesnych sprawach mówiła z wielką odwagą, mowa tu o powodzie rozstania z mężem – *Miał kochanki...* (s. 390). Uważam, że wspomnienie tej historii przez autorkę książki daje też inne spojrzenie na miłość podczas wojny. Obala mit miłości, która dawała nadzieję na lepsze jutro. Dodatkowo pokazuje czytelnikowi, że oblicza miłości to nie tylko piękne słówka, czułe gesty ale też ból i zły.

Moim zdaniem ciekawym stwierdzeniem autorki jest fakt, że ciężko było jej wybrać czterdzieści cztery historie, gdy wspomnień dotyczących miłości w tamtym

⁹ *Epidemia miłości*, reż. M. Piwowarczuk, Polska 2009.

¹⁰ *Żółta bluzka ze spadochronu*, reż. M. Piwowarczuk, Polska 2009.

¹¹ Pseudonim „Anke”, sanitariuszka (1920–1989), <https://www.1944.pl/powstancze-biogramy/lidia-kowalczyk,23257.html> [dostęp 14.01.2023].

¹² Pseudonim „Zawał”, kapral podchorąży (1921–2008), <https://www.1944.pl/powstancze-biogramy/krystyn-strzelecki,42877.html> [dostęp: 14.01.2023].

okresie odnaleziono znacznie więcej. Autorka nie kończy książki w tak oczywisty sposób jak większość, które w zakończeniu mają podsumowanie wątków poruszanych w publikacji. Cubala na koniec książki przedstawiła kilka krótkich wspomnień innych, myśli o miłości bohaterów okresu powstańczej Warszawy. Jest to ciekawe zakończenie, które pozwala czytelnikowi zgłębić temat o historiach miłosnych tamtego okresu.

Warte uwagi są słowa Zofii Dillenius „Jodła” – *Pamiętam przepiękny bukiet biało-czerwonych dalii, które niósł przez ulice młody powstaniec. Niósł je dla mnie, stojącej w dziurze po oknie przy ul. Malczewskiego. Tego chłopca poznałam parę dni wcześniej, a do dziś wiem jedynie, jakiego używał pseudonimu – „Jur”. Już wchodził na chodnik, tuż przed budynkiem, i nagle rozerwał się przed nim pocisk z granatnika. „Jur” padł, a wokół rozlała się krew z jego rozszarpanej wątroby. Zdążyli przenieść go do szpitala, gdzie wkrótce umarł. A na chodniku w kałuży krwi pozostały strzępy biało-czerwonych dalii* (s. 415). Kobieta wspominająca, że po jej miłości zostały tylko strzępy bukietu pokazuje, że trwałość uczuć w okresie powstania warszawskiego bardzo nietrwała, każdy dzień przynosił niepewność.

Kolejnym ciekawym wspomnieniem zawartym w słowach: *Znalazłem osiemnastoletnią sanitariuszkę, która uważała mnie za bohatera. Alkoholu nie piliśmy, ale jak w nocy znaleźliśmy puste mieszkanie, to się kochaliśmy, oddając się sobie bez reszty* (s. 415). Wypowiedział je Jerzy Janczewski „Glinka”. Ukazanie, że liczyła się bliskość, poświęcenie tej wolnej chwili sobie, zapomnienie o otaczającej rzeczywistości.

Książka Agnieszki Cubalę *Miłość 44. 44 prawdziwe historie miłości w powstańczej Warszawie* jest warta przeczytania. Pokazanie bowiem jak ludzie w tak trudnych czasach cenili sobie bliskość drugiej osoby, pielęgowali swoje uczucia. Ważne jest też, że autorka nie pokazuje tylko tej lukrowanej miłości ale też jej bolesne i smutne oblicza.

Dominika Majek

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Bibliografia

- Cubala Agnieszka, *Igrzyska życia i śmierci. Sportowcy w Powstaniu Warszawskim*, Oświęcim 2018.
Cubala Agnieszka, *Ku wolności... Międzynarodowe, polityczne i psychologiczno-socjologiczne aspekty Powstania Warszawskiego*, Warszawa 2003.
Cubala Agnieszka, *Skazani na zagładę? 15 sierpnia 1944. Sen o wolności a dramatyczne realia*, Warszawa 2016.
Cubala Agnieszka, *Sten pod pachą, bimber w szklance, dziewczyna i...* Warszawa. *Życie codzienne powstańczej Warszawy*, Warszawa 2015.
Wielka Ilustrowana Encyklopedia Powstania Warszawskiego, pod. red. Piotra Rozwadowskiego, Warszawa 2006.

FILMOGRAFIA

- Epidemia miłości*, reż. M. Piwowarczuk, Polska 2009.
Zółta bluzka ze spadochronu, reż. M. Piwowarczuk, Polska 2009.

NETOGRAFIA

- https://pl.wikipedia.org/wiki/Nagroda_Klio
https://pl.wikipedia.org/wiki/Odznaka_honorowa_%E2%80%9EZA_Zas%C5%82ugi_dla_Warszawy%E2%80%9D
<https://lubimyczytac.pl/autor/15212/agnieszka-cubala>
<https://www.1944.pl/powstancze-biogramy/krystyn-strzelecki,42877.html>
<https://www.1944.pl/powstancze-biogramy/lidia-kowalczyk,23257.html>
<https://lubimyczytac.pl/ksiazka/4889421/milosc-44-44-prawdziwe-historie-powstanczej-milosci>